

KÖZLEMÉNYEK

Ki lehetett az első olmützi magyar diák? (Kiegészítések az olmützi egyetemen tanult magyarországi, erdélyi és horvátországi születésű hallgatók névsorához).

Az olmützi egyetem matrikuláiból a magyarországi vonatkozású bejegyzések néhány évvel ezelőtti megjelentetése, tekintettel az ottani, nagyszámú magyar hallgatóságra, a történettudomány régi adósságának tett eleget.¹ A kiadás eredményeit a kritika már kellőképpen hangsúlyozta.² Mindazáltal, gyakran a még folyamatosan vezetett anyakönyvek sem tartalmazzák, kiváltképpen a korai időkből, az intézményt látogató hallgatók teljes névsorát.³ Ennek különféle okai lehetnek: mind hanyagság, mind szándékos mellőzés, például a hallgató titokban tartandó vallása, származása, esetleges múltja miatt stb. Nem feledhetjük, hogy a szigorú adminisztratív ügyrendet csupán az abszolutista államhatalom teremtette meg Európában – nem számítva ide a pápai államot.

Az anyakönyvek hiátusainak pótlása egyéb forrásokból még részleteiben is csak néhány kivételes esetben lehetséges. Jó példa erre a Collegium Germanico–Hungaricum esete. Jóllehet anyakönyveit Veress Endre, több-kevesebb hibával, teljesen kiaknázza, Bitskey István akadémiai doktori értekezésében a hallgatók névsorát egyéb források alapján több helyen is kiegészítette 1782-ig.⁴ Általában mégis elmondható, hogy az anyakönyvek pótlását megcélzó levéltári kutatás nem sok eredménnyel kecsegtethet, legfeljebb alkalmanként néhány adat előkerülésével számolhatunk.

Ilyen, véletlenül előkerült forrásról adok számot az alábbiakban. Az esztergomi primási világi levéltárban található egyik missilis ismeretében választ kaphatunk a címben megfogalmazott kér-

¹ SZÖGI László: *Az olmützi egyetemen tanult magyarországi, erdélyi és horvátországi születésű hallgatók 1576–1850. (Forrásközlés)*. In: *Unger Mátyás Emlékkönyv*. Emlékkönyv Unger Mátyás negyedszázados egyetemi történeztanári működése emlékére, és születésének hetvenedik évfordulója alkalmából. (Szerk. E. KOVÁCS Péter–KALMÁR János–V. MOLNÁR László.) Bp. 1991. 191–225. A közlemény olyannyira jelentős mértékben haladta meg Hellebrandt Árpád múlt század végi kiadását, hogy az mostanra teljesen elavulttá vált. (HELLEBRANDT Árpád: *Az Olmützben tanult magyarok 1590–1664*. = *Történelmi Tár* 1888. 196–208.) Az egyetemjárás feltérképezésének szükségességének hangsúlyozása, a régi és újabb eredmények, a számos egyéb matrikulakiadás részletes felsorolása helyett azt hiszem elég, ha csak arra a tényre figyelünk, hogy már Fraknoi Vilmos külön monográfiát szentelt a kérdésnek az Akadémia pályázati felhívására. (FRANKÓI Vilmos: *A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században*. Bp. 1873.)

² Pálffy Géza ismertetését l. *Levéltári Közlemények* (63.) 1992. 1–2, 219–224.

³ Olmütz esetében is tapasztalhatunk egymást kiegészítő eltéréseket az eredeti anyakönyv és a Brnñben őrzött töredékes másolata között. (SZÖGI: *Az olmützi egyetemen...* 192.)

⁴ VERESS Endre: *A római Collegium Germanicum Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai* Bp. 1917. (Fontes rerum Hungaricum 2.), BITSKEY, István: *Il Collegio Germanico–Ungarico di Roma. Contributo alla storia della cultura ungherese in barocca*. Roma 1996, 203, 204–235.

désre: az olmtützi anyakönyv szerint 1576. október 16-án beiratkozott, nagyszombati származású Novák Mihály és Thelegdi László előtt volt-e már magyar hallgatója, illetve hallgatói az 1573. február 11-én, XIII. Gergely által alapított egyetemnek?⁵ A viszonylag hosszú és bőbeszédű irat (írója pártfogója iránti hosszas mulasztását volt kénytelen pótolni egyszerre) alkalmat nyújt arra is, hogy egy pillanatra feltáruljanak előttünk az 1570-es évek derekán Morvaországban tanuló magyar diák(ok) életviszonyai, mecenatúrája, tervei. Tudósítást kaphatunk az aktuális városi eseményekről is.

Az 1575. június 18-án, Olmützben kelt levelet a szintén nagyszombati Waigel János írta. A levél címzettje a megszólítás és a tartalom alapján feltehetően az esztergomi főszékeskáptalan egyik tagja, aki Waigel támogatója volt.⁶ Mivel olmtützi szállásadójának, egy ottani kanonoknak ugyanezen év január 25-én keltezett, az esztergomi főszékeskáptalannak küldött levele – amely egyébként a két testület közötti kapcsolat korai tanúbizonysága⁷ – szintén Waigel írása, biztosra vehetjük, hogy már a szemeszter elejétől, 1574 őszétől lehetett magyar hallgatója az olmtützi egyetemenek. Ha pedig azt nézzük, hogy Waigel, levele írásakor, hosszas szolgálat után, elköltözött Illicinus kanonoktól annak „morózus volta” miatt egy „magánszállásra”, nagyszombati patrónusától pedig egy római peregrinációra kér pénzt, megkockáztathatjuk azt a feltevést, hogy már 1573-tól, az egyetem megnyitásától tanult magyar diák Olmützben. Ezt megerősíti Waigel merész, mondhatni hányaveti hangneme, ami nem egy kezdő, az idegen környezethez éppen hozzászokó diákocskára vall.

Levelében több nagyszombati diák ottlétére utal („omnium nostrum Tyrnauensium hic mentium”), és szállásadójának szolgálatában „Guilhelmus Canonicus Lutosanus”-on⁸ kívül csak keresztnéven említi Jakabot és Jánost, akit ezek szerint az esztergomi kanonok személyesen is ismerhetett, vagyis részben éppen ők lehettek a mondott nagyszombati diákok. Alátámasztani látszik ezt a meglátást, hogy Illicinus kanonok idézett, 1575. január 25-i levelében szintén megemlékezik Jakab nevű írnokáról, akivel szóbeli üzenetet is küldött, mégpedig az esztergomi nagyprepostnak, Nagyszombatba! Waigel említi még egy bizonyos Mátyás nevű „Hungarus”-t, aki a bécsi egyetemről⁹ jött Morvaországba, hogy „a tudomány iránti szeretetből” azon a vidéken folytassa tanulmányait, és aki Illicinusnak – miután nem átalott hozzá költözni, noha, Waigel tájékoztatása szerint, saját példáját követve a többiek is otthagyták az öreget – azt állította, hogy (sajnos ismeretlen) esztergomi mecénás-kanonokunk rokona.

Röviden summázva az eddigieket: 1575 júliusában, vagyis bő egy évvel az eddig ismertnél, egy diákról, Waigel Jánosról biztosan tudjuk, hogy Olmützben tanult, és valószínűsítettük, hogy már 1574 őszétől, esetleg még régebbtől ott tartózkodott. Vele együtt több nagyszombati diák is volt, talán közülük kettőnek ismert a keresztnéve: Jakabnak és Jánosnak. Hogy a magát kifejezetten nagyszombatinak mondó Mátyás valóban be is iratkozott-e, nem derül ki. Az azonban igen elgon-

⁵ SZÖGI: *Az olmtützi egyetemen...* 191, 195.

⁶ Primási Levéltár, Archivum Saeculare, Acta Radicalia, Ladula X Nr. 196 (Időrendezett *missilis*-sorozat), I. cs., 211–214. fol. A levél nyomtatott változatát l. alább. Szövegének átírása a humanista helyesírás szabályai szerint történt, néhány sajátosság (névszóknál, megszólításnál nagy kezdőbetű, „e caudata”, felső indexes rövidítés ottani feloldása) meghagyásával.

⁷ Uo. 201–203. fol., Az olmtützi kanonok, mivel püspöke javadalmait hosszabb időre *sequest-rálta*, egy hordó bort kért magyarországi kollégáitól. Illicinusra vö. MKsz jelen sz. 272.

⁸ Ő eszerint a németalföldi Leuze-ben birtokolhatott stallumot. Vö.: *Orbis Latinus*. II. (Szerk. Helmut PLECHL.).

⁹ A bécsi egyetem anyakönyve a környező időszakból csak egy Mátyás keresztnévű Hungarust említi, ő Mathias Seckhel, és 1568. október 13-án kezdte meg tanulmányait. *Die Matrikel der Universität Wien. III. 1518–1579*. (Szerk. Franz GALL–Villy SZAIVERT.) Bécs–Köln–Grác, 1971, 150.

dolgoztató, hogy – mint fentebb láthatunk – a következő évben szintén két nagyszombati születésű hallgató neve bukkan fel az anyakönyvben. A nagyszombatiak száma tehát mindjárt az egyetem első három évében minimum hét körüli, kérdés, hogy ezt a számot kielégítően megmagyarázza-e a földrajzi közelség? Hiszen a nagyobb város, Pozsony, csupán mintegy negyven kilométerrel esett távolabb. Feltehetően a pozsonyinál jóval tehetősebb nagyszombati (esztergomi) káptalan mecénatúrája magyarázza az onnan származó diákok kiugróan magas létszámát a kezdeti időkben.

* * *

Waigel, levele első részében, miután mentegetőzik a késedelmes levélírás miatt, egyfolytában szállásadójára panaszkodik. Aki, ha magába nézne, és emlékezne a sok neki tett szolgálatra, sőt jótéteményre, valamint szóbeli és írásos ígéreteré, bizony semmi oka nem lenne a méltatlankodásra – olvashatjuk a diák háborgásait. A faképnél hagyott kanonok nem állt meg a szavaknál. Waigel elmondása szerint szállásadója, bosszúból, lehetetlenné tette belépését a jezsuitákhoz. Bár előzőleg ajánlást adott számára, volt lakója magyarországi útja alatt a korábban róla mondott kedvező véleményével ellenkezőeket közölt az olmtúzi kollégium rektorával. Waigel visszatérte után nem tulajdonított különösebb jelentőséget ennek, mondván, nem árthat neki a szóbeszéd attól, akinek ajánlására előzőleg bevették a rendbe. Amikor azonban tudomására jutott, hogy a rektornak ezek után komoly kétségei támadtak, vajon tényleg felvegye-e a rendbe, a jelölt úgyszintén elbizonytalanodott. Visszakozását megkönnyítette, hogy – saját elmondása szerint – még sem egyszerű, sem örök fogadalom (probatio és professio) nem kötelezte. A fejleményekről Waigel a zólyomi főesperesnek számolt be, aki Derecskei Török János személyével azonosítható.¹⁰ Mecénását, érdeklődése esetén, hozzá utasította felvilágosításért. Miután valószínűleg nem nagyon alakt büszkélkedni a jezsuitákkal való rövid kacérkodásával, azt kérte, hogy az utóbbi levelében találhatók, ha megismeri, a címzett „örökre temesse el magában”. Kívánsága igen eredményesnek tűnik, mivel ez írásának híján a folytatásról sajnos mi sem tudhatunk meg többet.

Tulajdonképpen céljára ezek után tér rá. A Szentév alkalmából Rómába zarándokló lengyelek példáján felbuzdulva maga is oda akart menni a peregrinusok regulái szerint. Nemcsak a szentek ereklyéinek felkeresése végett, hanem azzal a céllal, hogy azután „valamiképpen” tanulmányait is ott folytassa. Ehhez kérte pártfogójának és az egész esztergomi káptalannak támogatását. Ennek részleteiről a káptalannak írott leveléből olvashattunk volna.¹¹ Rómába bizonyíthatóan csak 1580-ban jutott el, ahol május 8-án a német–magyar kollégium növendéke lett 1582. június 25-ig.¹² A kollégium anyakönyvében a neve előtt álló „Fr.” rövidítés arra utal, hogy a jezsuiták után más renddel is közelebbi kapcsolatba került.¹³

Társairól, annak kivételével, hogy levélírónk a Bécsből odaérkezett Mátyásnak eredeti tervét, hogy az akár koldulásból is megél tanulmányai alatt, a számos „eretnekre” való tekintettel elhibáztottak tartotta, az előbb már szó volt. Az olmtúzi diák, mielőtt figyelmessége jeléül a szolgálata fejében Illicinustól kapott könyv elküldését – mint egyetlen könyvújdonságot az egész, ragállyal

¹⁰ KOLLÁNYI Ferenc: *Esztergomi kanonokok*. Esztergom, 1900. 162–163.

¹¹ A levélnek a káptalan magánlevéltárának néhány szóba jöhető helyén megpróbáltam utánanézni a Magyar Országos Levéltár mikrofilmtárában, ám hasztalan.

¹² VERESS: *A római Collegium Germanicum Hungaricum...* 2.

¹³ Bitskey István feltételezése szerint ez a rend a pálosoké lehetett. Elképzelhető, hiszen Olmtúzi előkelő helyet foglalt el a pálosok iskoláztatásában. (BITSKEY: *Il Collegio...* 234. Részletesebben Uő: *Magyarországi pálosok tanulmányai a római Collegium Germanicum Hungaricumban. 1602–1782*. Bp. 1994. 7. /Varia Paulina. Pálos Rendtörténeti tanulmányok I. [Szerk. SARBÁK Gábor]./)

sújtott tartományban – befejezésül megemlítené, még egy, a helyi kedélyeket felcsigázó eseményről ad hírt. Ez a május 19-én megejtett püspökválasztás volt. Az egyik megválasztott jelölt Adamus Landehius olvasókanonok volt, aki a császár nevében Breslauban a lengyel trónra lépő új uralkodót, a későbbi III. Henrik francia királyt fogadta, a másik jelölt, Daniel Ducius szintén az olmützi káptalan tagjaként lett választott püspök. Waigel vélhetően a pártfogójának érdeklődésére számot tartó híradását azzal folytatja, hogy ez utóbbit, jóllehet megválasztása idején kiközösített eretnek volt, a nép zajos tetszése és harangzúgás közepette nyomban be is iktatták, és a levél írásának idején mindkét püspök már Prágában veszekedett a császár és a pápai nuncius előtt. Hasztalan, hiszen az új olmützi püspök végül Joannes Telocensis lett, aki pápai megerősítését egy évvel később, 1576. május 4-én nyerte el.¹⁴

* * *

Az olmützi tanulmányai alatt az esztergomi káptalan több tagjával szorosabb kapcsolatban álló Waigel János, akinek közreműködésével bepillantást nyerünk az olmützi egyetem magyar hallgatóinak eddig ismeretes legkorábbi időszakába, Rómából való hazatérte után 1585-ben maga is esztergomi kanonok lett. Nem futott be fényes egyházi karriert, mint ahogy ez általában is elmondható a 16–17. században Olmützben tanuló diákokról. Soraikból mindössze heten emelkedtek püspöki rangra: Pyber János, Nagyfalvy Gergely, Simándy István, Borkovich Márton, Püsky János és Tarnóczy Márton. Ivánczy János tinini (knini) püspöknek csupán kánoni kivizsgálási jegyzőkönyve emlékezik meg arról, hogy 1598 körül Grác előtt a filozófiát Olmützben is hallgatta.¹⁵ Waigel káptalanjában csupán az Oltáriszentség kápolnájának rektorátusát és az alörkanonoki tiszteletet nyerte el. Fiatalon halt meg 1595-ben, idézett levele megírása után húsz esztendővel. Nagyszombatban, a Szent Miklós székesegyházban helyezték örök nyugalomra.¹⁶

Olmütz, 1575. június 18.

Waigel János olmützi hallgató az esztergomi főszékeskáptalan ismeretlen kanonokához

(Primási Levéltár, Archivum Saeculare, Acta Radicalia, Ladula X Nr. 196 [Időrendezett *missilis*-sorozat],

1. cs., 211–214. fol. – s. k. levél)

†

[fol. 211.] Admodum R^{everende} Domine et Patrone mi Colendiss^{ime}.

Salutem cum premissa Servitiorum et orationum mearum humilium commendatione. Taciturnitatis meae, vel potius in scribendo negligentiae vitium a me commissum iustissime a Dominatione Tua R^{everenda} corripit, et cum magna mei confusione omnis eiusdem in me humanitatis et benignitatis collata posset averti et extingui memoria, modo suae eadem R^{everenda} Tua Dominatio praedicatae et a multis laudatae, ac a me optime cognitae illius facillimae, et delinquentibus veniam dari solitae naturae, non inspicere virtutes et merita. Licet frequentius eidem meum et servienti et omne gratificandi studium fuit offerendi animus et voluntas, tamen quia ob continuam Domino Illi-cino prestandam obsequiorum consuetam operam, fuit neglecta occasio: mihi parci pe-

¹⁴ *Hierachia Catholica medii et recentioris aevi III.* (Szerk. Guilelmus van GULIK–Conradus EUBEL.) München, 1923. 262. Az új püspököt az előző évi vizsályok lecsendesülése után sikerült megválasztani: „electus a capitulo extincta prius omni controversia inter canonicos ipsius capituli et quosdam aios ad ecclesiam Olomucinsensem nulliter electos desuper orta.” (Uo.)

¹⁵ Archivio Segreto Vaticano, Archivio di Segreteria di Stato, Archivio della Nunziatura di Vienna, Processi dei Vescovi e degli Abbati, N° 41.

¹⁶ KOLLÁNYI: *Esztergomi kanonok...* 188.

to, et in gratiam pristinam revocare, ac me in suam tutelam recipere, mihi que suo auxilio et consilio benigne adesse, ut Dominatio Tua R^{everenda} velit, humillime supplico.

Quoniam non ulterius manere apud Dominum Illicinum decrevi, a quo etiam in privatum hospitium me contuli propter plurimas Causas, et sicut servitoribus fidelibus, ita et Dominis Servos diligentibus scitu dignas quas amplius pati non ob meam intolerantiam, sed eius nimiam morositatem et contentionum pluralitatem non potui. Si prædictus Dominus Illicinus conscientiae suae intima quaeque scrutatus fuisset; si servitorum non dico benefactorum ipsi a me exhibitorum recordatus fuisset: si ditorum, et a se sive oretenus, sive denique per literas promissorum memor fuisset; nullam profecto indignationis et a me abalienationis legitimam habuisset causam; et se iniustissime atque gratis odiis meam fidelitatem prosequutum cognovisset. At quia tempus relinquendi ipsum aderat, quo ego non constitutam inter nos, sed mihi promissam et ex gratia largitam spontaneam mercedem, apud eundem Illicinum requirere cepi, inimicitias nactus sum. Et cum mihi denegatorum antea promissorum, magis ac magis [fol. 212.] haberem rationem, Dominoque Illicino literarum ad me datarum (quibus mercedem copiosam promittit) tenorem in memoriam revocarem; non præmia, sed famae detractionem atque contumeliam accepi. Is enim, qui me R^{everendis} Patribus Iesuitis, in ipso procinctu cum in Hungaria anno præsentis et meorum, et eius negotiorum causa proficisci vellem sollenniter commendavit, antequam rediissem Nebulonem nominavit, propterea, quia nesciret, quid in via mihi evenisset. Redeunt itaque mihi et Collegium intrare volenti mandatum est, quod ego literas portare Illicini verbis contrarias. Ego multa ad haec respondens, inter cætera dixi, non debere eius mihi verbum dolosum nocere, cuius antea patrocinio in eorum Religionem receptus fui; Sed quando intellexi cum Domino Illicino, difficillimum litigare et patri Rectori de me recipiendo dubium nasci, incidit et mihi (p̄r) de ingressu faciendo dubium; præsertim cum nec probationis, neque professionis essem ligatus vinculo. Reliquos si meos vult Dominatio Tua R^{everenda} cognoscere Casus, eos intelliget ex literis, quas ad R^{everendum} Dominum Zoliensem misi, in quibus quae leget, sepulta apud se habeat (oro. Nunc ad id, ob quod hunc hominem isthuc misi, revertar.

Multorum hac devotionis et sacrosanctarum Reliquiarum Romae habitatum visitandi gratia iter facientium Peregrinorum Polonorum exemplo adducto, natum est mihi desiderium idem faciendi. Anni quoque sancti praesentia (quo Ecclesia sancta Passionis Dominicae mysteria, reliquaque miraculis clarissima Romam venientibus in maioris devotionis suscitandae gratiam ostentare consuevit) mihi dictat, ut me eo iuxta Regulas Peregrinorum conferrem: ibique postquam ex visitatione Sacrocanctarum Reliquiarum animus meus satiabitur, studia mea quomodo cunque possim, continuarem. Quoniam autem ad id praestandum difficultatem in me sentio: volui Patriae hoc est Dominationis Tuae R^{everendae} ac totius Ven^{erabilis} Capituli Strigoniensis auxilium implorare. Rogo igitur, et queso, ut facta in praedicto Ven^{erabili} Capitulo mei mentione [fol. 213.] mihi iuxta suae Hunanitatatis et benignitatis placitum Dominatio Tua R^{everenda} clementer velit. Quid autem petere velim, intelliget ex literis ad memoratum Ven^{erabile} Capitulum directis. Faciet Dominatio Tua R^{everenda} rem pietati consonam, et sua persona dignam, mihi que quam gratissimam, qua me sibi in perpetuum devinciet, et me eius patrocinio adiutum, ac studia mea prosequutum fuisse semper profitebor: atque modos, quibus ei vicissim inservire possim, inquirere studebo.

Mathias, non scio, quo fato compulsus, extra omnium nostrum Tyrnauensium hic manentium spem, Vienna huc venit, dicens se velle in aliqua Academia his in partibus sua studia prosequaturum, etiamsi querere panem mendicando debeat. Ego difficultatem huiusmodi vitae gerendae inter hos centuplices Haereticos ipsi exposui, atque causam ob quam a Dominatione Tua R^{everenda} discessisset exquisivi, qui non aliam, quam literarum amorem esse dixit. Eum videns Illicinus alloquutus

est, vias [?] unde? et quid hic acturus esset, inquirens: Ille se Hungarum Tyrnauiensem, Dominationi Tuae R^{everende} sanguine iunctum affirmavit. Hic (sicut solet plerosque Iuvenes studiosos pauperes apud se tenere, quibus promittit multum, multum viaticum) eum recepit; cuius nunc servitio utitur; nam ex 4. Servitoribus Ioannes et Guilhelmus Canonicus Lutosanus in Hercinia silva a latronibus spoliatus discesserunt, quos Iacobus sequetur: Ut igitur Dominatio Tua R^{everenda} sciat eum hic esse, haec adiungenda putavi.

<XXVIX.> 19^a Maii Olomucenses Episcopi electi sunt duo; unus R^{everendus} Dominus Adamus Landehius natus Nobilis Wratislaviensis Lector Olomucensis vero Canonicus, qui et Serenissimum Galliarum atque Poloniae Regem Wratislaviae Imperatoris nomine excepisse dicitur; qui ipso die electionis, cum suis Electoribus ex Capitulo discessit. Alter R^{everendus} Dominus Daniel Ducius Can^{onicus} [fol. 214.] Olomucy natus (qui excommunicatus electionis tempore [haereticus]) est electus, et a suis Electoribus sub pulsu maioris Ca[mpanae] Te Deum laudamus canendo, in maximo populi concursu est intronizatus et installatus. Iam ambo Praegae coram Imperatore et S^{ancitissimi} Domini Nostri Nuncio litigant. (Publica scribo.)

Mitto Admonitorem observantiae in te meae (R^{everende} mi Domine) libellum Illicini mihi pro labore (quem in eius impressione habui) donatum. Nihil enim aliud novi, hac in Piccardica contagione infecta Provincia, nunc inveniri potest. Quod reliquum est, cupio Dominationem Tuam R^{everendam} diu bene feliciterque valere: Cuius protectioni me meaque studia diligentissime commendo. Datum Olomucy die <XXV>XVIII^a Iunii. Anno Domini MDLXXV^o.

Dominationis Tuae R^{everende}

Addictiss^{imus} Ser^{vitor}

Ioannes Waigel Tyrnauiensis propria manu

TUSOR PÉTER

Petrus Petschius, protestáns hitvitázó. A nagy 17. századi hitvitázó irodalom korszakából maradt ránk egy latin nyelvű vitairat, bizonyos Petrus Petschius neve alatt. Címe: *Malleus penicvli papistici* ..., nyomtatták Kassán 1612-ben.¹ A címlap a szerzőről annyit közöl, hogy „minister ecclesiae freywaldensis”, azaz Frivald község lelkipásztora. A röpirat az 1610-es, a katolikus egyháztól való elszakadást kimondó zsolnai evangélikus zsinat téziseit védi Pázmány Péterrel szemben, a pápistaságot pörölyözve. A jelenkori irodalomtörténet hajlik arra, hogy a szerző nevét álnévnek tartsa, nem létező személynek, az igazi szerzőt Eliaš Lániban keresve, aki 1608-tól bicsei főlelkipásztor volt.

Míndezzel szemben Petschius ténylegesen élt. Frivald (ma: Rajecká Lesná) 2000 lakosú község Rajectől néhány km-rel délre, a zsolnai kerületben (Okres Žilina). A falu 12. századi német alapítás, lakosai a 16. századra nagyrészt elszlovákosodtak. Saját temploma van, de a rajeci plébániának csak filiája. Régi Mária-kegyhely, máig is az, kegyszobra 1500 körüli. A 16–18. században a lietavai uradalomhoz tartozott, amelynek urai 1535-ben a Kosztkák lettek, akik protestánsok voltak és Szapolyai János hívei. Egy évvel később a szomszéd vágbesztercei uradalom urai, a Podmaniczkyak, Ferdinánd király hívei betörték erre a területre és spanyol lándzsásaik Frivaldot is feldúlták. Míndezen – némi kezdeti ellenézés után – a falu lakosait a protestantizmus felé közelítették. Ám a falu kegyhely volta ellene állt a reformációnak. 1560 táján Rajec protestáns lesz, Frivald önállóvá válik.

¹ Régi magyarországi nyomtatványok. Bp. 1983. II. 159.